

музики, у якому гра на сопілці, вивчення нотної грамоти, інтонування звуків поєднується в єдиний творчий навчальний процес є для школярів набагато цікавішим, а головне ефективнішим у формуванні їх музичних здібностей та естетичних уподобань.

Власні інноваційні ідеї П.Леонтієв разом у співавторстві з Майєю Печенюк – професором Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка – зуміли викласти у навчальних посібниках: “Буквар сопілкаря” (2004 р.)¹, “Дзвінки голоси” (музична хрестоматія пісенного матеріалу для 4-6 класів)², які рекомендовані Міністерством освіти та науки України. Їх наукові праці не раз були представлені від Хмельницької області на всеукраїнських виставках-ярмарках у м.Києві. У 2001 р. Петро Петрович стає переможцем обласного конкурсу “Учитель-року”.

Нині уславлений педагог-новатор працює концертмейстером на кафедрі теорії, історії музики і гри на музичних інструментах Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, продовжує вдосконалювати вироблені ним методи.

За успіхи у педагогічній роботі Петро Петрович Леонтієв нагороджений нагрудним знаком “Відмінник народної освіти УРСР” (1980 р.), Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР (1985 р.), медаллю лауреата Всесоюзного огляду самодіяльності і художньої творчості, присвяченого 40-річчю Перемоги (1985 р.), Почесною грамотою Міністерства освіти УРСР (1988 р.), нагрудним знаком “Отличник просвещения СССР” (1989 р.), Почесними грамотами управління освіти Хмельницької області та Хмельницької обласної адміністрації (1995, 1999 рр.).

Вивчення багатого педагогічного досвіду педагога-новатора, є не тільки необхідним елементом професійної майстерності кожного сучасного учителя музики, а також пов'язано з більш масштабним і ґрунтовним процесом збагачення сучасної музично-педагогічної думки, яке неможливе без досягнення вагомих здобутків у цій справі, такої яскравої і колоритної особистості, як Петро Петрович Леонтієв – фахівця, який десятки років своєї праці присвятив музичній освіті і навичкам підрастаючого покоління.

Примітки:

1 Леонтієв, П. П. Буквар сопілкаря: навчально-методичний посібник / П. П. Леонтієв, М. А. Печенюк. – Хмельницький : Поділля, 2004. – 136 с.

2 Леонтієв, П. П. Дзвінки голоси: Музичн. хрестомат. Пісенний матеріал. 4-ий клас: навч.-метод посібн / П. П. Леонтієв, М. А. Печенюк. – Тернопіль : СМП Астон, 1999. – 88 с.; Леонтієв, П. П. Дзвінки голоси: Музичн. хрестомат. Пісенний матеріал. 5-ий клас: навч.-метод посібн / П. П. Леонтієв, М. А. Печенюк. – Тернопіль :

СМП Астон, 2000. – 100 с.; Леонтієв, П. П. Дзвінки голоси: Музичн. хрестомат. Пісенний матеріал. 6-ий клас: навч.-метод. посібн / П. П. Леонтієв, М. А. Печенюк. – Тернопіль : СМП Астон, 2000. – 77 с.

Резюме

Рассматриваются основные вехи и достижения творческой многолетней исполнительской и педагогической деятельности учителя музыки Петра Леонтьева, процесс становления его как педагога, учителя-новатора, руководителя детских народно-инструментальных коллективов.

Ключевые слова: музыкально-педагогическая работа, учитель музыки, учитель-новатор, ансамбль свирелей, детский оркестр народных инструментов.

Одержано 1 вересня 2011 року

УДК 78.067.26(477.43):788

А.П.Гавришук

Микола Тихоліз і муніципальний духовий оркестр Кам'янещини

У статті йдеться про діяльність районного муніципального духового оркестру Кам'янець-Подільського району (художній керівник і диригент Микола Васильович Тихоліз).

Ключові слова: муніципальний духовий оркестр, концерти, конкурси, фестивалі.

Керівник муніципального духового оркестру М.В.Тихоліз народився 1 лютого 1942 р. с.Соколів Золототіцького району (нині – Бучацький) Тернопільської області. Родина Тихолізів була досить великою. Батьки виховали шестеро дітей. Дитинство хлопчика промайнуло у рідному селі, яке нараховувало понад 900 дворів. Мальовничі краєвиди Надзбруччя вплинули на романтичну і чутливу натуру Миколи, налаштували його на тонке сприйняття рідної природи та формування світогляду.

Змалку хлопчик тягнувся до чарівного світу пісні. Мати Ірина мала чудовий голос. Вона наспівувала синочку українські народні пісні, знала

і чимало церковних. Микола з дитячих літ перебував у царстві рідної пісні. Згодом його записали до дитячого хору, репетиції якого відвідував із задоволенням.

А щирим захопленням Миколки стала музика, яку полюбив, завожено слухав мелодії у виконанні духових оркестрів. У ті роки вони діяли у кожному селі і користувалися серед людей великою популярністю. У першокласника Соколівської семирічної школи появилось жагуче бажання грати у шкільному дитячому духовому оркестрі. Ним керував талановитий музикант, колишній військовий диригент, уродженець міста Ленінграда (тепер Санкт-Петербург) В'ячеслав Павлович Любарцев (фахову освіту отримав в Ленінградському інституті військових диригентів)¹, який до Великої Вітчизняної війни перебував на військовій службі у Севастополі. З якихось причин капітан-лейтенант у повоєнні роки опинився в селі, в якому навчав дітей гри на духових музичних інструментах.

У позаурочний час капельмейстер з трубою виходив у двір школи і грав збір музикантів-школярів на репетицію. Почувши закличні звуки, Микола першим біг на заняття. Хлопчаки були найменшими серед музикантів, освоював гру на трубі. Заняття діти відвідували із задоволенням. Їм подобалося вивчати ігрові партії. Капельмейстер уміло заохочував навчання. Так, найкращим учням дозволяв грати на його інструменті. Таке щастя випало і Миколі². А ще доручав йому грати перші партії. Керівник хвалив учня, який дуже швидко засвоїв нотну грамоту. За короткий термін хлопчик удостоївся честі сидіти уже першим біля керівника і грати партію першої труби. В.П.Любарцев рекомендував його на навчання у районній дитячій музичній школі, що була розташована за 3 км від села. Її ретельно відвідував Микола, дістаючись туди пішки. Навчався в класах труби та фортепіано.

З радістю згадує М.В.Тихоліз концерти, виступи духового оркестру на шкільних олімпіадах, урочистих лінійках, у школі³. Навчався учень у Соколівській школі тільки на "відмінно", гарні успіхи мав у духовому оркестрі та районній музичній школі. За відмінне навчання, зразкову поведінку школяра нагороджували похвальними грамотами.

1953 року, після закінчення третього класу Миколу нагородили путівкою до Міжнародного Центру для дітей та молоді "Артек". Там виконував обов'язки сурмача, тому доводилось вставати раніше інших дітей і видавати на горні сигнали "Підйом". Також раніше приходив з моря і трубів про те, що настав час обіду чи вечері. Закликав і до вечірньої зорі, урочистої лінійки, підйому прапора. Духовий оркестр, в якому брав участь Ми-

кола, супроводжував проведення в "Артеці" різноманітних заходів.

Згодом у житті Миколи відбулась ще одна незабутня, пам'ятна подія. Разом з фольклорним дитячим ансамблем "Сонечко" районного будинку піонерів його запросили на Всесвітній фестиваль молоді і студентів у Москві, в якому взяли участь представники понад 80 країн світу. Тут Микола вперше почув знамениту пісню композитора В.Соловйова-Сєдого "Подмосковные вечера", яка завоювала велику популярність серед учасників фестивалю. Її співали на всіх концертних майданчиках, вулицях, у піонерських таборах. Це було влітку 1957 року. Тоді Микола закінчив 7-й клас. Приїхавши додому, показав ноти цієї пісні диригенту, а він розписав її для всього оркестру.

Незабаром капельмейстер покинув школу і своїх юних музикантів. Йому запропонували очолити військовий оркестр у Севастополі. На згадку про перебування в школі він подарував Миколі свою трубу. Пропонував хлопцеві поїхати з ним до чорноморського міста, в якому обіцяв влаштувати вихованцем військового оркестру. Однак батьки не погодились на переїзд, мотивуючи тим, що так далеко він дому відпускати сина-підлітка ризиковано.

Прощаючись з оркестром, В.П.Любарцев призначив Миколу його керівником. Він мав очолювати колектив до того часу, поки не прибуде новий капельмейстер⁴. Керівником духового оркестру Микола залишався до закінчення семирічки. "Ми, – згадує М.В.Тихоліз, – зберігали всі ті традиції та надбання, що залишив В'ячеслав Павлович. Я брав подаровану трубу, виходив на той самий подіум біля школи і сурмив сигнал з опери "Аїда" італійського композитора Джузеппе Верді".

На одному з концертів шкільної олімпіади, що проходила в місті Тернополі, оркестр виявився найкращим і отримав перше місце та звання зразкового. Члени журі олімпіади покликали до столу керівника оркестру Миколу. Один з них запропонував хлопцеві вступати на навчання до обласного музичного училища імені Соломії Крушельницької. Це був директор училища Є.П.Давидов. Він висловив велике задоволення від виступу оркестру, його художнього і професійного рівня, виконання творів, особливо "Неаполітанського танцю" з балету П.Чайковського "Лебедине озеро". Його виконав на трубі в супроводі оркестру сам керівник.

1960 року Микола вступив на навчання до Тернопільського музичного училища на оркестрове відділення⁵. У вечірні години працював музикантом естрадного оркестру при кінотеатрі "Перемога". Навчання в училищі проходило дуже цікаво: брав участь у різноманітних заходах, концертах,

що сприяло формуванню в студента високого професіоналізму гри на музичних інструментах. В училищі був чудовий духовий оркестр, до якого запросили Микола. Студент навчався лише на “відмінно”⁶. Упродовж чотирирічного навчання Микола збирав художню, музичну нотну літературу, виділяючи відповідні кошти зі стипендії.

Працюючи в музично-драматичному театрі, гастролював містами і селами області. Побував на театральних декадах у Києві та Москві, у гастрольних поїздках до Одеси, Бреста, Волгограда, Ленінграда, Севастополя⁷. “Ще одна важлива подія, – згадує Микола Васильович, – відбулася в моєму житті: відмінників навчання з музичних училищ запросили до Москви на презентацію концерту для труби з оркестром композитора О.Пахмутової, що відбувся у концертній залі Московської консерваторії”.

Музичне училище Микола закінчив на “відмінно” (1964 р.). Випускнику вручили диплом з відзнакою та направлення для вступу до Львівської державної консерваторії ім. М.В.Лисенка. Вступні іспити приймали відомі митці і педагоги: з гармонії – Анатолій Кос-Анатольський, теорії та історії музики – професор Станіслав Людкевич та інші. Вступні випробування (цілих сім) юнак витримав успішно. При конкурсі шість абітурієнтів на одне місце був зарахований на навчання до консерваторії⁸.

З першого курсу студента призначили артистом симфонічного оркестру Львівської філармонії. Розпочалися повсякденні заняття, лекції, репетиції, участь у творчих звітах колективів консерваторії, що дало великий поштовх до зростання високого професійного рівня музиканта. Визначною подією в навчальному процесі був відбір кращих музикантів, виконавців на духових інструментах на міжнародний конкурс до Мюнхена (Німеччина). Відбір проходив за двома етапами. Микола Тихоліз пройшов відбірковий тур на участь у міжнародному конкурсі, однак взяти участь у ньому не зміг (його призвали на дійсну строкову службу до Радянської армії).

Оскільки проходив службу в ансамблі пісні і танцю Прикарпатського військового округу в місті Львові, то йому дозволили відвідувати навчання в консерваторії. Запамяталися цікаві гастрольні поїздки по містах України та в країні Західної Європи: Болгарію, Польщу, Румунію, Чехословаччину⁹. Учасник багатьох концертів, в яких виступали відомі артисти Тарапунька і Штепсель (Юрій Тимошенко і Юхим Березін), співаки Дмитро Гнатюк, Юрій Богатиков, творчі хорові колективи (жіночий вокальний ансамбль “Мрія”, м.Київ, академічна хорова капела “Трембіта”, м.Львів) тощо.

Побував ансамбль пісні і танцю Прикарпатського військового округу також у місті Кам’янець-Подільському. Концерт відбувся в міському Бу-

динку культури. Слухачі тепло вітали музиканта щирими бурхливими оплесками, коли він виконав “на біс” у супроводі оркестрової групи ансамблю під орудою Гліба Копасова “Серенаду для труби” композитора Арно Бабаджаняна. “Мені дуже сподобалось місто, особливо каньйони, концертна зала та слухачі. Не знав я тоді, що згодом місто назавжди ввійде у моє життя, що я стану кам’яничанином”, – згадує М.В.Тихоліз.

Закінчивши строкову військову службу в ансамблі пісні і танцю ПрикВО, Микола Тихоліз повернувся до консерваторії і продовжив навчання на оркестрово-диригентському факультеті, щоб жадібно переймати знання і досвід відомих діячів музичного мистецтва, талановитих педагогів, які залишили яскравий слід і вдячну пам’ять в диригента. Колоритною постаттю у консерваторії, музичному світі Львова був Микола Колесса, який гідно продовжив справу свого батька Філарета Колесси – відомого українського фольклориста, композитора, наукового діяча, став видатним композитором, диригентом, педагогом, музично-громадським діячем, народним артистом УРСР. Очолюючи консерваторію, Микола Колесса активно займався творчою діяльністю. Згодом йому було присвоєно звання Герой України. Ще за життя став легендою¹⁰.

Визначною постаттю в консерваторії був Станіслав Людкевич – відомий композитор, музикознавець, фольклорист, педагог, музично-громадський діяч (згодом – Герой Соціалістичної праці, народний артист СРСР). Професор завідував кафедрою теорії та композиції консерваторії. Відзначався масштабністю образного мислення. Творчість пройнята громадянським пафосом, позначена масштабним національним колоритом. Микола Васильович з вдячністю згадує викладача консерваторії Анатолія Кос-Анатольського, автора ряду концертів та популярних хорів, опери, музики для балетів, оперети, кантат і ораторій. У народі були досить популярні пісні та романси композитора. Анатолій Кос-Анатольський став професором, народним артистом УРСР, лауреатом Державної премії ім. Т.Г.Шевченка¹¹.

На все життя запам’ятались Миколі Васильовичу змістовні і цікаві лекції, практичні та індивідуальні заняття. Студент постійно удосконалював гру на основному інструменті, який йому вибрала доля ще в дитинстві, – на трубі. Крім того, продовжував заняття гри і на інших музичних інструментах. А ще були в його студентському житті цікаві репетиції, постійна концертна діяльність. За цими миттєвостями часу закінчилися роки навчання і настала пора працевлаштування. Перед випускником був великий вибір, а саме: залишитися артистом симфонічного оркестру Львів-

ської державної філармонії, інспектором духових оркестрів при Міністерстві культури України в місті Києві, викладачем музичного училища в Черкасах, диригентом музично-драматичного театру в Луцьку.

Але доля так розпорядилася, що М.В.Тихоліз вибрав місто Кам'янець-Подільський – викладачем культурно-освітнього училища (тепер – коледж культури і мистецтв) по класу духових інструментів, в якому тривалий час працював на посаді диригента зразкового студентського духового оркестру (був одним з кращих оркестрів України в своїй номінації). Згодом тут очолив кафедру естрадно-духового відділення¹².

Кам'ячанци старшого і середнього покоління зі щемом в душі згадують святкові демонстрації, що проводились у місті 1 травня (Міжнародний день солідарності трудящих) і 7 листопада (колишнє державне свято на честь Жовтневих подій 1917 року). Святкове враження на жителів міста справляв великий духовий оркестр культурно-освітнього училища, попереду якого впевнено крокував молодий, стрункий, у святковому одязі, в білих рукавичках диригент Микола Тихоліз. За кваліфікованим помахом його чарівної диригентської палички лунали заворожуючі марші. Мешканець міста І.Ф.Задворний згадує: “Я як секретар міськкому Компартії України у 60–70-ті роки у час свят перебував на святковій трибуні. Проходження духового оркестру училища культури під орудою М.В.Тихоліза, чудове виконання юними музикантами заворожуючих маршів додавало святку особливу урочистість. Стільки було в тих мелодіях бадьорості, радості, оптимізму!”

У ті роки в місті найкращі духові оркестри функціонували, крім згаданого, у будівельному технікумі (диригент Борис Ганопільський) та у вищому військово-інженерному командному училищі імені маршала інженерних військ В.Харченка (диригенти Борис Бобік, Ювеналій Бубнов, Борис Гофман, Анатолій Мухамеджян). Під бадьорі звуки маршів військових музикантів міста над Смотричем курсанти училища 7 листопада гідно крокували повз святкову трибуну Львова. На параді військ Прикарпатського військового округу (у місті перебував його штаб) майбутні військові інженери серед вищих військових закладів округу займали І місце.

А один із талановитих музикантів (ударні інструменти) Валерій Бояршинов згадував про історичний Парад Перемоги у Москві 24 червня 1945 року. Зведений військовий оркестр кількістю тисяча музикантів під орудою військового диригента, генерал-майора Семена Чернецького урочисто пройшов повз урядову святкову трибуну. У складі групи барабанщиків були Валерій Бояршинов і майбутній викладач математичних дисциплін Ка-

м'янець-Подільського педінституту Михайло Семиліт¹³. А ще крокував у зведеному полку одного з фронтів активний учасник бойових дій, майбутній викладач мовознавчих дисциплін, доктор філологічних наук Кам'янець-Подільського педагогічного інституту Б.В.Хричиков¹⁴.

1972 року, ювілейного – століття від дня народження Лесі Українки, міський відділ культури запропонував М.В.Тихолізу створити симфонічний оркестр при Будинку культури, щоб супроводжувати п'єсу “Лісова пісня”¹⁵, що була в репертуарі народного театру (керівник Яків Горілий). За короткий термін був створений самодіяльний симфонічний оркестр. Його учасниками стали викладачі музичних шкіл, студенти та викладачі культосвітнього училища та музично-педагогічного факультету педагогічного інституту. Оркестр разом з народним театром взяв участь в обласному фестивалі, присвяченому славному ювілею, де глядачам показали п'єсу “Лісова пісня”. Там отримали перші нагороди. Оркестр виступав на Центральному українському телебаченні в передачах “Таланти твої, Україно” та “Сонячні кларнети”¹⁶.

Музична хода симфонічного оркестру зростала. Відбувалися концертні виступи на урочистих заходах, присвячених до знаменних подій, на відкритих майданчиках та перед студентськими аудиторіями з метою популяризації української класичної музики та народної пісні¹⁷.

Сумлінне ставлення до праці, виконання службових обов'язків, бажання зарекомендувати себе фаховим спеціалістом не зупиняло М.В.Тихоліза в подоланні всіх труднощів. Скільки було гастрольних поїздок! Разом з творчою делегацією Хмельницької області з нагоди 325-річчя воз'єднання України з Росією побував у місті-побратимі Тамбові. Брав участь у багатьох зустрічах з видатними митцями області та художніми колективами.

Згодом у складі оркестрової групи і танцювального колективу культосвітнього училища взяв участь у декаді першого Всесоюзного фестивалю народної творчості “Дружба народів” у республіці Грузія (м.Тбілісі). За активну участь в усіх цих заходах дирекція та педагогічний колектив училища представили М.В.Тихоліза до нагороди Міністерством культури СРСР на честь 60-річчя Жовтневої революції. Став лауреатом з врученням нагрудного значка та посвідчення “За участь в I Всесоюзному фестивалі народної творчості”.

Ключовою подією у житті М.В.Тихоліза став 1978 рік, коли у складі відомого танцювального ансамблю “Горлиця” Кам'янець-Подільського педагогічного інституту брав участь в XI Всесвітньому фестивалі молоді

і студентів у Гавані (Республіка Куба). Туди з'їхались юнаки і дівчата як учасники престижного у ті часи молодіжного форуму з понад 140 країн світу. На шляху до Куби виступи кам'янецьких співаків, музикантів і танцюристів слухали і бачили країни Європи (Туреччини, Греції, Португалії), Азорських островів, розташованих в Атлантичному океані. Учасниками фестивалю були відомі співаки Йосип Кобзон, Лев Лещенко, Ірина Понаровська, Роза Рембаєва, Євгеній Белов, Ренат Ібрагімов, Володимир Висоцький, поети Роберт Рождественський, Микола Добронравов, композитор Олександра Пахмутова та інші добре знані діячі культури¹⁸.

Багато побаченого, почутого ще більше окрило Миколу Тихоліза до підняття на вершину музичного мистецтва. Так, йому та духовому оркестру культосвітнього училища випала честь зустрічати вогонь XXII Олімпіади, що проходила у Москві 1980 року. Пам'ятна подія відбулася в житті Кам'яниччини 8 липня. Олімпійський вогонь, подорожуючи шляхами України, пройшов і через міські вулиці Кам'янця-Подільського на Москву. Під звуки урочистої пісні “Ласкаво просимо в Москву на Олімпіаду” композитора Олександри Пахмутової духовий оркестр під орудою Миколи Тихоліза зустрічав факелоносця майстра спорту СРСР, чемпіона області, студента факультету фізичного виховання Кам'янець-Подільського педагогічного інституту Станіслава Іліку, що вбігав на центральну площу біля міськвиконкому з ескортом і факелом вогню з далекого Олімпу¹⁹. Поки Олімпійський вогонь крокував містами України, наближаючись до Москви, духовий оркестр вирушив до Житомира для участі в концертній програмі для олімпійців Київського регіону та обслуговування спортивних змагань.

Крім гастрольних поїздок та концертів, Миколу Васильовича приваблювала і методична, навчально-виховна робота. Це підтверджується тим, що 1983 року він організував та провів науково-практичну конференцію на тему “Роль психології в процесі гри на духових інструментах” (написав методичну розробку). У конференції взяли участь лауреати міжнародних конкурсів, доцент музично-педагогічної академії імені Гнесіних (м. Москва) саксофоністка М.К. Шапошнікова, концертмейстер Великого Театру Союзу РСР Ірина Седова (фортепіано, м. Москва), викладачі та студентський зразковий духовий оркестр під орудою Миколи Тихоліза. Маргарита Шапошнікова провела “майстер-клас” по кларнету зі студентом випускного курсу (концертмейстер Ірина Седова). Свято духової музики завершилося великим гала-концертом.

Добрим словом згадає М.В.Тихоліз колектив училища культури (так

згодом іменували навчальний заклад), з яким працював багато років. Вдячний колишнім директорам навчального закладу. “І.С.Юрчишин був чудовим керівником. Духовий оркестр училища любив, піклувався про нього. Так, дбав про забезпечення колективу музичними інструментами, літературою. У розкладі виділяли для заняття оркестру перші – другі пари (студенти могли навчатись із завзяттям, з повною віддачею). Для юних музикантів виділялись талони на харчування. Гарні традиції продовжив і наступний директор навчального закладу А.Р.Обельчак. За його керівництва закупили два комплекти музичних інструментів (ленінградського виробництва), чимало придбали нотної літератури. Для кожного оркестранта пошили костюми, куртки, які одягали у час виступів і, зокрема, на демонстраціях. Всі студенти-оркестранти отримували стипендії, були забезпечені гуртожитком”, – з гордістю згадає М.В.Тихоліз.

Про плідну роботу диригента в училищі культури розповідають колишні і теперішні його працівники. “Знаю Миколу Васильовича, – згадував колишній викладач культосвітнього училища А.С.Федоров, – давно. Ми разом працювали багато років. Усе його свідоме життя пов'язане з чарівним світом музики, зокрема, з духовим оркестром. Розпочавши свій щасливий мистецький шлях музиканта зі шкільних років, Микола Васильович набував знань, удосконалював навички виконавця в музичному училищі, оркестрі Прикарпатського військового округу, консерваторії, творчих колективах. А в Кам'янці-Подільському став керівником духового оркестру. Ми, його колеги, були свідками щоденної наполегливої праці, невтомних пошуків диригента. Скільки зусиль, праці, часу віддавав кожному учаснику оркестру! А оркестр робив честь його керівникові і колективу навчального закладу”.

Гарно послужив своїй музі М.В.Тихоліз і на посадах заступника директора з навчальної частини, а згодом – директора Кам'янець-Подільської районної дитячої музичної школи. У школі плідно і творчо працював чисельний загін висококваліфікованих фахівців, серед них – П.Б.Білопольська, В.О.Грінбов, В.О.Корба, І.В.Морочковська, В.М.Морочковський, С.П.Слонєцька, Ю.І.Шаркевич, Т.М.Яковініч та інші. Успішно функціонували творчі колективи: хор дитячої сучасної пісні, вокальний ансамбль “Сузір'я” (керівник Борис Шликов), оркестр народних інструментів (Василь Корба), квартет баяністів (Володимир Морочковський), ансамбль скрипалів (Наталія Горячок), інструментальний ансамбль сучасної музики та ансамбль духових інструментів (Юрій Шаркевич). Очолована ним школа посіла одне із провідних місць серед аналогічних в області. Її

вихованці на конкурсах та фестивалях виборювали перемоги, багато випускників закінчили вищі або спеціальні навчальні заклади²⁰.

Гордістю Кам'янецьчини і Миколи Тихоліза є районний муніципальний духовий оркестр Центру культури і мистецтв "Розмай", що був створений 1996 року для забезпечення культурних заходів в районі²¹. Колектив професійних виконавців очолив фахівець високого гатунку, досвідчений керівник музичних оркестрів, вмільний організатор, творча особистість, людина неспокійної вдачі. Все його свідоме життя пов'язане з духовою музикою. М.Т.Тихоліз розповідає: "У ті роки відділ культури Кам'янець-Подільського району очолював досвідчений керівник, людина високої культури, відкритої душі Антон Іванович Малик, в минулому музикант духового оркестру (грав на трубі). Він і виявився ініціатором створення районного муніципального (підпорядкований органу місцевої влади) духового оркестру. Благородний задум активно підтримав тодішній голова районної адміністрації В.В.Дубицький". "Тодішнє керівництво району поставило завдання, – згадує А.І.Малик, – відновити на Кам'янецьчині духові оркестри, що діяли в недалекому минулому у кожному селі. Така відповідальна місія покладалась на новостворений музичний колектив, до якого залучили високопрофесійних музикантів. Зокрема, кожний з них покликаний був створити у селі духовий оркестр (музиканти переважно мешкали у селах). Пропонувалось правлінням колгоспів забезпечити таким музичним керівникам відповідну грошову або матеріальну винагороду".

До новоствореного колективу залучили 35 професійних музикантів. Такий кількісний склад залишається сталим впродовж усіх років існування оркестру. У перші роки колектив мав статус самодіяльного оркестру. Складним і болісним був період становлення молодого колективу, який відчував чимало труднощів (відсутність музичних інструментів, професійної літератури, костюмів, помешкань для музикантів тощо). Оркестранти проживали переважно у сільській місцевості, тому на репетиції діставались попутнім транспортом (щоправда, проїзд райдержадміністрацією їм оплачувався).

Перший виступ оркестру відбувся 1997 року в приміщенні місцевого сільськогосподарського технікуму (тепер – коледж ПДАТУ). Навчальний заклад святкував свій 75-річний ювілей. Оркестр додав такій важливій події урочистості. Так Кам'янець-Подільський районний муніципальний духовий оркестр вагомо і впевнено заявив про своє існування на Кам'янецьчині. Про нього дізнались не лише в районі, місті, а й на Хмельниччині загалом.

У диригента Миколи Тихоліза приваблює не тільки яскравий талант, але й завзята молодість, пульсуюча енергія, невичерпність задумів, різноманітність їх втілення. Маєстро владний і вимогливий. Він самовіддано прагне до яскравого, насиченого звучання, переконаності і максимального емоційного враження. Самобутня, темпераментна манера диригування завжди приваблює слухачів до артиста, з творчими пошуками якого пов'язано багато досягнень українського мистецтва²².

Миколу Тихоліза вирізняє невтомне прагнення до освоєння різних, часом дуже контрастних композиторських стилів. Його захоплює і класика, і народна, і сучасна музика. Відкрита емоційність і задушевний ліризм, одухотворений романтизм – усі ці якості своєрідно проявляються у виконавській манері талановитого диригента²³.

Свою думку про керівника оркестру висловив один із ветеранів колективу, виконавець гри на ударних інструментах Іван Прокопов: "Я закінчив Кам'янець-Подільське училище культури. Із задоволенням сприйняв пропозицію Миколи Васильовича увійти до складу районного муніципального оркестру. Володію грою на ударних інструментах. І хоч мешкаю за межами міста, приїжджаю на репетиції, зацікавлено беру участь у торжествах, святах, різних заходах, що проводяться в районі та місті. Радий, коли оркестр виїжджає в райони області, на фестивалі та конкурси. Микола Васильович – високопрофесійний фахівець, який володіє великими знаннями і багатим практичним досвідом. Вимогливий, принциповий, але завжди доброзичливий і справедливий. З ним працювати цікаво. Усі роки я граю в оркестрі. Скільки було репетицій, наполегливої праці! І результат чудовий. Нас знають і шанують не лише в районі, місті, області, а й в Україні. Та й за кордоном. Гарно поєднуються в нашому керівникові висока компетентність, ерудиція, працьовитість, терпіння, вимогливість і доброзичливість".

Кожен виступ муніципального духового оркестру під керівництвом Миколи Тихоліза – це яскраве шоу та захоплююча подорож у музичну історію нашого складного, суперечливого і цікавого часу. Микола Васильович – працьовита, неспокійна, творча людина, митець широкого діапазону – автор низки музичних творів, перекладів для духового оркестру, цікавий аранжувальник²⁴.

Творчий доробок диригента засвідчує масштабність, цікаву особистість Миколи Тихоліза. Серед його творів – марші "Парад оркестрів" (написав, навчаючись у 7-му класі), "Юність моя", вальс "Спомин за річкою Дністер", "Елегія" (для труби в супроводі духового оркестру), експромт для

труби для естрадного оркестру, щоденні вправи та етюди для розвитку губного апарату юного трубача, попури з воєнних пісень “Картинки воєнних років”, присвячених 50-річчю Перемоги над фашистською Німеччиною. Він переклав для духового оркестру безліч творів, серед яких такі: “Фантазія на теми Рябініна для фортепіано з оркестром” А.Аренського, “Концерт до-мажор для фортепіано з оркестром” Л.Бетховена, “Танець з шаблями” з балету “Гаяне” А.Хачатуряна, “Скерцо” для чотирьох кларнетів (квартет дерев’яних інструментів) М.Мусоргського.

Микола Тихоліз – автор низки методичних розробок, а саме: “Роль психології в процесі гри на духових інструментах”, “Методика навчання гри в самодіяльному дитячому духовому оркестрі”, “Функції язика при гри на духових інструментах” тощо. Згадані та інші методичні розробки опубліковані в журналі “Школа” (Москва), збірнику “Музичний фонд України” (Київ). Микола Васильович веде зацікавлену розмову про особливості гри на духових музичних інструментах, зокрема, на трубі. Він вважає, що грати на них може кожний, щоправда, не завжди успішно. Керівник покликаний для охочого оволодіти грою вдало вибрати відповідний інструмент, враховуючи будову губ, рога. Вважає, що доцільно розпочинати заняття на духових музичних інструментах 12-річним дітям²⁵.

Двічі на тиждень учасники муніципального оркестру поспішають у приміщення районного центру культури і мистецтв “Розмай” на репетиції. Ще два дні відводиться для репетицій для групових і складних індивідуальних партій. Процес їх вивчення. Він вимагає не лише від диригента, а й від музикантів великих зусиль, терпіння, витримки, значної енергії, фізичного і психічного напруження. Однак палка любов до музичного мистецтва додає сил, перемагає. І ще – знання, досвід, увага диригента. Так приходять успіх.

Для всіх музикантів оркестру обов’язковим є знання напам’ять таких творів: “Тімн України”, стройові марші, вступні (урочисті) фанфари, урочисті прелюдії (“Величальна”, “Многая літа”, “Українські візерунки”, старовинні туші). У колективі панує вимоглива, творча, доброзичлива атмосфера). Троє музикантів дістаються із сіл.

Музиканти, які грають в оркестрі, – складова частина колективу. Їх називають артистами оркестру. Від диригента та виконавців (відповідної музичної освіти, кваліфікації, досвіду, навичок, відповідальності, сумління) залежить професійне звучання оркестру.

Із 35 оркестрантів двоє закінчили консерваторії, 7 – університети культури, 4 – училища культури, 12 мають досвід гри у складі військових ор-

кестрів. Більшість артистів – музикантів працювали у професійних музичних колективах, побували за кордоном у гастрольних поїздках.

Ю.І.Шаркевич (бас-гітара) – один із перших учасників від дня створення оркестру. Неодноразово виїжджав у групі супроводу на гастролі в країни Європи (Іспанія, Італія, Німеччина, Польща, Хорватія, Франція) та Америки з відомим танцювальним колективом “Горлиця” Кам’янець-Подільського педагогічного, згодом – Кам’янець-Подільського аграрно-технічного університету.

О.М.Тітова (флейта) є лауреатом Всеукраїнського конкурсу виконавців на музичних інструментах “Нові імена України” (Київ, 2006 р.). У Хмельницькому свої таланти демонстрували понад 40 юних вихованців музичних шкіл, середніх та вищих спеціальних навчальних закладів області. Олена Тітова представляла Кам’янець-Подільський державний університет (тодішня студентка музично-педагогічного відділення педагогічного факультету). Юна музикантка, блискуче виконавши твори Ф.Ліста “Одинокий пастир” та В.Ротару “Сільські картинки” (клас Миколи Тихоліза), була визнана кращою у номінації духові інструменти (флейта), отримала диплом I ступеня. Переможниця виборолала право представляти Хмельниччину на заключному турі Всеукраїнського конкурсу “Нові імена України” в Києві.

Другий володар гри на згаданому інструменті (флейта-пікколь) В.М.Дудченко – учасник відбору музикантів до Європейського духового оркестру (Брюссель, Бельгія, 2000 р.), учасник гастрольних поїздок в європейські країни (Іспанія, Італія, Польща, Франція). У гастрольних поїздках у згаданих країнах побували саксофоніст П.Д.Сопіга, трубачі В.М.Дроздовський та Р.М.Криленко. Слухали чудову гру А.В.Сулятицького в Італії та Молдові. Набували досвіду, майстерності гри на музичних інструментах А.І.Вітковський (кларнет), В.М.Дудченко (флейта), В.М.Криленко (труба), О.О.Лісовий (тромбон), А.В.Сулятицький (труба) у військових оркестрах.

Високопрофесійними музикантами є М.В.Ничвидюк (тромбон), М.П.Станько (саксофон), І.М.Прокопов (ударні інструменти) – першопрохідці оркестру від дня його заснування. Колектив пишається своїми ветеранами, які перебувають на заслуженому відпочинку, – Л.Р.Вишневський (бас), І.П.Кримський (тромбон), А.Ф.Перепелюк (тромбон), В.К.Прибатень (труба), В.В.Шабунін (корнет). Вони зробили великий внесок у розвиток професійної майстерності та творчих здобутків муніципального духового оркестру.

Нотописцем оркестру (веде перепис нот – музичних творів) став Василь

Салко, колишній учасник оркестру, тепер пенсіонер. Згадана місія – вельми важлива в роботі колективу, активна йому допомога.

Районний муніципальний духовий оркестр справедливо вважається візитною карткою та гордістю Кам'яниччини. Адже він брав і бере участь у проведенні всіх визначних подій району та міста, а саме: Дні міста, Дні молоді, Дні Незалежності України, свято Перемоги, значні спортивні змагання, відкриття ярмарок та виставок, презентації фірм, відкриття історичних пам'ятників, фестивалів, туристичного сезону, проведення народних свят тощо²⁶.

Традиційними стали виступи оркестру на урочистих засіданнях та святкових концертах, присвячених ювілейним датам району, на Міжнародному фестивалі національних культур до Дня працівника сільського господарства. Музика лунає перед студентською та учнівською аудиторіями, на концертах, відкритих майданчиках, у скверах та парках відпочинку, перед гостями та мешканцями міста²⁷. Скільки радості, задоволення отримують присутні на святах люди, коли в улюбленому місці, у сквері “Водойма”, чують чарівні мелодії, які виконує муніципальний духовий оркестр!

Колектив оркестру запрошують на торжества і свята, що відбуваються в області. Музикантів із міста над Смотричем тепло зустрічали на святі “Козацької звитяги” в Пиляві до 325-річчя Пилявецької битви (Старосинявський район, 1999 р.), “Шануймо ветеранів Великої Вітчизняної війни” (Волочиськ, 2002 р., 2005 р.)²⁸. Їх знають і люблять також в інших районах області (Дунаєвецький, Летичівський, Новоушицький, Чемеровецький тощо). Впродовж 1997–2011 рр. відбулось понад 150 концертів. Колектив гідно посів провідне місце серед кращих колективів Хмельницької області у своєму жанрі. Муніципальні оркестри також існують в містах Хмельницький, Дунаївці, Красилів, Славута, Старокостянтинів.

Під керівництвом Миколи Тихоліза колектив районного муніципального оркестру впевнено набував досвіду, майстерності, прагнув досягати вершини творчої діяльності. Оркестру підвладна сцена також на високих мистецьких форумах. А ім'я талановитого маестро Миколи Тихоліза стало відомим в Україні. Оркестр – дипломант Міжнародного конкурсу “Сурма-98” (м.Рівне) та Всеукраїнського фестивалю на кращий духовий оркестр “Трускавець представляє – 2002”, лауреат фестивалю “Сурма-2000” (м.Рівне)²⁹.

Оркестр є другим колективом в Україні (після зразково-показового оркестру Міністерства оборони країни), який виконав гімн Китаю з нагоди приїзду делегації цієї країни в село Китайгород Кам'янець-Подільського району для налагодження культурних зв'язків³⁰.

Муніципальному духовому оркестру підвладна сцена і на великих мистецьких форумах за кордоном. 2004 року на запрошення Міжнародного Комітету з проведення конкурсів і фестивалів воеводства Шльонського (Польща) колектив взяв участь у відзначенні 200-річчя міста Рибнік і отримав диплом лауреата, став володарем кубка “Золота ліра” у номінації “Популяризації національної музики”. 2005 року на фестивалі духових оркестрів Європейського Союзу імені Анджея Козіола у місті Руда Шльонська (Польща, Сілезія) маестро Миколі Тихолізу випала велика честь відкривати фестиваль зведених духових оркестрів чисельністю 400 оркестрантів та 200 мажореток-дефіле (ритми танцю). Журі фестивалю, до якого входили відомі диригенти європейських країн, високо оцінили дійство під орудою маестро з Кам'янця-Подільського. А муніципальний оркестр виборів звання лауреата Міжнародного фестивалю духової музики³¹.

Кам'ячанам запам'ятався виступ у нашому місті влітку 2002 року (сквер “Водойма”) духового оркестру із Швейцарії, яким майстерно диригував також і Микола Тихоліз. Існують зв'язки з естрадно-духовим оркестром міста Руда Шльонська (Польща), який відвідує Кам'янець-Подільський. Колектив оркестру пишається тим, що є 50-им членом Асоціації світової духової музики (ВАСЕБ) при ЮНЕСКО. Він має право користуватися міжнародною бібліотекою (м.Нью-Йорк, США) – відповідною літературою для духового оркестру³².

Колектив муніципального оркестру тісно підтримує творчі і дружні зв'язки з мистцями Бельгії, Білорусі, Іспанії, Польщі, Латвії, Литви, Німеччини, Росії, Словенії, Франції, Чехії, Хорватії, Швейцарії. Існують творчі контакти з духовими оркестрами Вінниці, Івано-Франківська, Києва, Львова, Рівного, Тернополя, Хмельницького. Для надання методичної допомоги та придбання художньої музичної літератури налагоджені зв'язки з Творчою спілкою Асоціації діячів естрадного мистецтва України та її секретарем – заслуженим діячем естрадного мистецтва України Ювеналієм Бубновим. Оркестр отримує запрошення на різні торжества в Україні та за її межами³³.

Ювілейні концерти, що проводяться в Кам'янці-Подільському, збирають повні зали шанувальників щедрого і світлого таланту Миколи Тихоліза, майстерного виконання музичних творів духовим оркестром. Під поетичною назвою “Сурми скликають друзів” у районному Центрі культури і мистецтв “Розмай” лютого дня 2002 року відбувся творчий концерт з нагоди 60-річчя шанованого маестро. Увазі слухачів було запропо-

новано класичні та сучасні твори відомих українських та зарубіжних композиторів³⁴.

Ювіляра щиро вітали знані в місті співаки Марія Крута, Василь Моцик, Марина Стасюк, Мирослав Тиш, музиканти Петро Ганик, Віктор Дудченко, викладач районної дитячої музичної школи Ірина Морочковська та інші. Виступи митців чергувались із теплими привітаннями голови районної держадміністрації В'ячеслава Дубицького, начальника районної відділу культури Василя Боднара, керівників мистецьких закладів та художніх колективів Анатолія Кравцова, Миколи Мельника, Івана Нетечі, Миколи Перм'якова та інших. Щирі вітання прозвучали з вуст колеги, товариша, колишнього диригента місцевого військово-інженерного училища Ювеналія Бубнова³⁵.

Звітний концерт “Дзвони весни”, що відбувся у квітні 2007 року з нагоди 10-річчя створення районного муніципального духового оркестру, засвідчив, що колектив заслужено називають візитною картою району. На торжестві були присутніми керівники облдержадміністрації, райдержадміністрації, мистецьких закладів міста та району тощо³⁶.

Перші акорди... І слухачі затамовують подих. Дві з половиною години присутні насолоджувалися “Популярними мелодіями з кінофільмів латиноамериканських композиторів” Гельмута Бернарда, “Симфонічним маршем” Джона Вільямса, “Подорожжю по сторінках класичної музики” Манфреда Шнайдера, “Одиноким пастухом” Джеймса Ласта та іншими вічними творами. Справжньою сенсацією для слухачів стало те, що у складі колективу того року почав діяти ансамбль “Біг-Бенд”, який виконує естрадну і джазову музику. З таким починанням колектив увійшов у нове десятиліття свого існування. На розсуд присутніх “Біг-Бенд” виконав кілька композицій, зокрема, “Настрій” Джоя Гарленда і “Караван” Дюка Елінгтона³⁷.

25 березня 2011 року районний Центр національної культури та мистецтва “Розмай” зібрав щирих шанувальників духової музики. Відбувся обласний конкурс духових оркестрів, на який запросили шість колективів. За положенням про конкурс, кожний з них виконав два твори (один українського композитора, другий – за вибором). До складу журі ввійшли професійні митці духової музики з Хмельницького.

На правах господарів оркестру довелося виступати останнім. Він виконав твори “Подорож по сторінках мелодій з популярних кінофільмів європейських композиторів” Гельмута Генгорта та “Українські візерунки” Анатолія Ткачука. Оскільки оркестр святкував свій 15-річний ювілей, то

був ще й показовий виступ (виконання інших творів). Гра кам'янецьких музикантів зачарувала присутніх у залі. А журі відібрало колектив для участі у другому турі обласного конкурсу духової музики.

Ведучий Ярослав Романишин запросив на сцену члена правління, секретаря Асоціації творчої Спілки діячів естрадного мистецтва України, заслуженого діяча естрадного мистецтва України Ювеналія Бубнова, чие життя, як і його родини, тісно пов'язане з Кам'янцем. Його батько проходив дійсну військову службу у місті у довоєнні роки. Тут молодий командир Червоної армії покохав юну кам'янчанку, з якою одружився. У 70-их роках сім'я генерала Ювеналія Бубнова проживала в місті над Смотричем. Син Ювеналій керував військовим оркестром у вищому військово-інженерному училищі. Другий син Костянтин навчався на історичному факультеті педінституту (згодом викладач Української сільськогосподарської академії, м.Київ).

Підполковник у відставці, військовий диригент Ювеналій Бубнов не забуває місто над Смотричем, навідується до друзів, підтримує дружні стосунки з Миколою Тихолізом. Київський гість виконав приємну місію – зачитав пам'ятні адреси на ім'я Миколи Тихоліза і оркестру від управління оркестрової служби Збройних Сил України, Асоціації творчої Спілки діячів естрадного мистецтва України, Центральної музичної школи м.Києва (її директор Анатолій Трач – випускник місцевого училища культури, колишній студент Миколи Тихоліза). Столичний гість повідомив про те, що наш диригент став заслуженим діячем естрадного мистецтва України, вручив йому відповідні документи. Під орудою Ювеналія Бубнова у виконанні муніципального духового оркестру піднесено прозвучало музичне вітання – марш “Козацька слава” на тему пісні подільського композитора, хмельничанина Миколи Балеми “Козацькому роду нема переводу”.

На святі прозвучали інші твори: композитора Володимира Кучера на слова Степана Галябарди – “Це моя Україна” (соліст – лауреат міжнародних та всеукраїнських конкурсів Мирослав Тиш), композитора Володимира Матвійчука – “Ватра” (солісти – випускники Національного університету, колишні студенти Миколи Тихоліза Олександр Тітов – ксилофон; лауреат всеукраїнського конкурсу “Нові імена України” м.Київ, 2007 р. Олена Тітова – соло на флейті – пікколо). Для шанованого гостя з Києва оркестр виконав музичний твір – попури на теми популярних пісень незабутнього композитора Володимира Івасюка “Червона рута”, а за диригентським пультом стояв і вправно керував музикантами-віртуозами уже заслужений діяч естрадного мистецтва України Микола Тихоліз.

Високе звання заслуженого діяча естрадного мистецтва України знайшло талановитого, творчого і працелюбного митця. До цієї приємної події він впевнено і послідовно йшов десятки років. Йшов як професіонал, творець, подвижник, працелюб.

Магічність свята “Ой на Івана, на Купала”, збагачення його сценарію новими елементами, що засвідчують відродження духовності, збереження старовинних народних традицій, спостерігаємо останніми роками на Кам’янецьчині. Згадане дійство проводиться в селах Думанів, Гуменці, Зіньківці. Вже третій рік поспіль Купальське свято відзначається в селі Оринин, на березі річки Жванчик³⁸. Гості цього річ насолоджувались виконанням музичних творів муніципального духового оркестру із Кам’янець-Подільського під керівництвом знаного маестро, заслуженого діяча естрадного мистецтва України Миколи Тихоліза³⁹.

Своєю виконавською майстерністю Микола Тихоліз утверджує велич української культури, її традицій, вшановує людину-громадянина, людину праці, людину – патріота своєї землі. Це його і життєве і професійне кредо. Цим заслужив шану в людей⁴⁰.

За понад 40 років плідної і невтомної праці на благодатній ниві культури і мистецтва Микола Тихоліз виховав сотні талановитих музикантів-виконавців, диригентів, діячів культури. Чимало з них знані не лише у Подільському краї, а й в Україні. Микола Васильович пишається своїми вихованцями, колишніми студентами, учасниками духового оркестру училища культури Петром Слободянюком (заслужений працівник культури України, колишній начальник Хмельницького обласного управління культури, колишній директор обласного державного архіву, плідний науковець, кандидат історичних наук), Віктором Пасекою (заступник начальника обласного управління культури, директор обласного симфонічного оркестру), Дмитром Шевчуком (начальник відділу культури Дунаєвської райдержадміністрації), Петром Заболотним (соліст Державного духового оркестру України, доцент Київської музичної академії імені П. Чайковського), Анатолієм Трачом (директор Центральної музичної школи, соліст муніципального духового оркестру, м.Київ).

Його вихованцями у згаданому училищі культури було чимало студентів, які продовжили навчання у Кам’янець-Подільському педагогічному інституті. Василь Цимбалістий грав на флейті (тепер доцент Хмельницького національного університету, керівник відомого в Україні танцювального ансамблю, що функціонує у цьому навчальному закладі). Серед вихованців були такі, які згодом обрали іншу сферу діяльності: Володимир

Стельмашук (баритон) – керуючий відділеннями банку “Укоопспілка”, “Брокбізнесбанку”, нині – юрист (м.Кам’янець-Подільський), Анатолій Відішук (тромбон) – підполковник міліції на Вінниччині, Микола Дуцик (кларнет) – колишній голова профспілки працівників сільського господарства Кам’янець-Подільського району та інші.

У районній музичній школі навчались Анатолій Московчук – диригент муніципального духового оркестру на Дунаєвеччині, Анатолій Юрчишин – викладач музичної школи згаданого району. Студентами на музичному відділенні Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка були Олена Тітова (флейта), Олександр Тітов (ударні інструменти), Володимир Ганін (труба) – учасники районного муніципального духового оркестру, Сергій Грідін (баритон) – соліст муніципального духового оркестру на Дунаєвеччині. Мистецтву гри на трубі навчались Василь Шевчук (диригент муніципального духового оркестру у Красиліві), Ігор Коновчук (викладач Хотинської районної музичної школи). Колишній музикант муніципального оркестру Віктор Дудчак став солістом-флейтистом приватного духового оркестру в Іспанії.

Упродовж всіх років свого існування районний муніципальний духовий оркестр і його керівник відчують розуміння, отримують підтримку з боку керівництва району. Микола Тихоліз розповідає, що і в час творчого процесу, і у вирішенні організаційних питань районна влада допомагає в роботі, за що їм вдячні оркестранти. Маестро добрим словом згадує імена колишніх голів райдержадміністрації В.В.Дубицького, С.А.Тимчука, А.О.Занюка, голову районної ради Е.С.Кульчицького, керівників районного відділу культури А.І.Малика, Ю.Г.Ковальського, В.Д.Боднара, В.А.Заклевського. Своїми успіхами та досягненнями колектив оркестру завдячує і теперішньому керівництву району: голові райдержадміністрації М.Д.Желізнику, голові районної ради І.М.Романчуку та очільнику культурної сфери району А.В.Бец⁴¹.

Велику підтримку в роботі надавали спонсори з центру електров’язку №5 та заводу “Електроприлад”, згодом – ВАТ “Адамс”, “Авіс”, “АТП-16808”, АТ “Подільський цемент”, рада ветеранів району. Микола Васильович з гордістю говорить, що його дружина Аліса Борисівна допомагає в роботі. Вона є позаштатним менеджером духового оркестру, очолюючи міську профспілку працівників культури⁴².

М.В.Тихоліз водночас працює викладачем кафедри теорії, історії музики і гри на музичних інструментах Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка⁴³. Досвідчений фахівець навчає

майбутніх учителів музики гри на духових музичних інструментах. Бере активну участь у підготовці, організації та проведенні різноманітних заходів кафедри.

У травні 2006 року в хоровому класі педагогічного факультету відбувся звітний концерт, що перетворився у справжнє музичне свято. На ньому звучали мелодії у виконанні студентів-музикантів класу М.В.Тихоліза. Присутніх чарували музичними творами зарубіжних композиторів-класиків (Й.Бах, Л.Бетховен, В.Моцарт), сучасних зарубіжних та українських композиторів (М.Готліб, З.Кротіл, Д.Ласт, Ф.Лей, М.Скорик). Зокрема, майстерність гри на флейті яскраво продемонструвала лауреат Всеукраїнського конкурсу “Нові імена України – 2006”, студентка музично-педагогічного відділення Олена Тітова, яка виконала твори у супроводі районного муніципального духового оркестру. Завершився цікавий музичний концерт блискучою грою духового оркестру творів М.Скорика “Мелодія” та Ц.Руні “Антракт до естрадної дії “Коник-Горбокони”⁴⁴.

Студенти, з якими працює М.В.Тихоліз, впродовж навчання та на випускних іспитах виявляють високі знання зі спеціалізації. Музиканти успішно виступають не тільки на різних концертах, а й на музичних фестивалях та конкурсах.

Колегами Миколи Тихоліза на кафедрі є талановиті фахівці, досвідчені викладачі: кандидат педагогічних наук, професор В.М.Лабунець (завідувач кафедри), кандидат педагогічних наук, доцент І.Г.Маринін, заслужений працівник культури України, доцент О.Д.Бец, кандидат педагогічних наук, старший викладач Т.П.Карпенко, старші викладачі Ж.Ю.Карташова, В.Ф.Олійник, А.В.Попович. “Микола Васильович, – говорить професор Віктор Лабунець, – досвідчений викладач. За його плечима велика робота в училищі культури, районній дитячій музичній школі. Уміє працювати зі студентами, домагається гарних успіхів”.

Самовіддана, подвижницька і плідна праця гідно поцінована. Він нагороджений почесною відзнакою Кам’янець-Подільської районної ради “За заслуги” (2006 р.). З цього приводу маестро не приховував своєї радості: “Відзнака окрилила мене, додала сили та наснаги на подальші успіхи очолюваного мною колективу муніципального духового оркестру, який для мене став дорогим та близьким, наче рідна сім’я, і якому віддаю весь свій вільний час, усі свої творчі задуми та помисли”⁴⁵.

Микола Васильович удостоєний найвищої міської відзнаки Кам’янця-Подільського “Честь і шана”. А скільки було почесних грамот, подяк різних рівнів, премій, цінних подарунків!

Є в Миколи Тихоліза багато благородних задумів і мрій, які він прагне здійснити. Оркестр постійно працює над досягненням нових творчих вершин. Маестро не приховує, що прагне підняти планку виконавської майстерності духового оркестру ще на вищий рівень, добитися, аби колектив запрошували на нові престижні фестивалі та конкурси, де в суперництві з такими ж колективами інших країн змагалися на рівних та перемагали. Маестро Микола Тихоліз та оркестранти перебувають в постійному пошуку.

Сподівання на подальший ріст виконавської майстерності, досягнення нових творчих вершин не полишає відомого на Поділлі музичного діяча, подвижника духової музики. А колектив оркестру постійно працює над удосконаленням професійного виконання творів світової класики, сучасних українських композиторів, народної музики.

Перед оркестром стоїть завдання завершити комплектування груп колективу високопрофесійними музикантами з постійним місцем роботи, щоб підвищити свій творчий рівень і посісти провідне місце серед аналогічних колективів України. Попереду – здійснення систематичних гастролейних поїздок в країні Європи та по Україні з метою популяризації духової музики, в репертуарі якої повинні бути кращі зразки світової класичної та української музики, а також творів сучасних авторів, обробки народних пісень. І ще сподівається Микола Тихоліз, що духові оркестри будуть відроджені в Україні і займуть своє гідне місце в музичному світі нашого народу.

Маестро твердо переконаний у тому, що ніякі інші музичні оркестри, навіть найновітніші і найсучасніші, не здатні замінити специфіку, можливість, красу звучання духових оркестрів. Згадаймо неповторні, наповнені бадьорості, енергії, невидимою закличною, мобілізуючою силою звуку маршів. А які заворожуючі мелодії дарує людям вальс. Не забуваються, наприклад, такі безсмертні творіння геніального композитора XIX ст. Йогана Штрауса, автора 152 вальсів. Стали улюбленими вальси “На сопках Маньчжурії” С.Шаткова, “Дунайські хвилі” А. і К. Івановичів. А скільки бадьорості, життєдайної енергії в улюбленій у народі польці.

Нині у Кам’янці-Подільському функціонують лише три духових оркестри: на факультеті військової підготовки Кам’янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка, в коледжі культури і мистецтв і районний муніципальний духовий оркестр.

Маестро переймається тим, що не завжди знаходять роботу за спеціальністю випускники коледжу культури і мистецтв. Багатьом з них дово-

диться зазнавати болючого процесу перекваліфікації, оволодівати клавійними музичними інструментами, викладати музику і співи у загальноосвітніх школи, працювати в молитовних будинках. Інші вдаються до застосування своїх музичних здібностей у весільних та ритуальних обрядах.

...Невідомо, який би шлях у житті вибрав Микола Тихоліз, якби свого часу він не зустрів палкого подвижника духової музики, талановиту людину, прекрасного педагога В.П.Любарцева. Саме він відкрив здібності Миколи Васильовича і дав поштовх до розвою його таланту. У рідному селі Соколіві на Тернопільщині проживає велика родина митця. Тут мешкають його рідні сестра Ганна, брат Іван, двоюрідні і троюрідні брати і сестри, близько 50-ти племінників. Щороку 28 серпня, у день сільського престольного празника Успіння Пресвятої Богородиці, Микола Васильович навідується до батьківської хати, згадує дитинство, юність, незабутні акорди шкільного оркестру і свого улюбленого керівника.

Примітки:

1. Буклет: Муніципальний духовий оркестр. – Кам'янець-Подільський, 2002; Урода, Б. Bravo, маестро! / Борис Урода // Край Кам'янецький. – 2006. – 20 липня. – С. 3; Куц, Н. Творчі злети маестро / Наталія Куц // Край Кам'янецький. – 2011. – 22 квіт. – С.6.
2. Буклет: Муніципальний духовий оркестр; Урода, Б. Зазначена праця. – С. 3.
3. Урода, Б. Зазначена праця. – С. 3.
4. Там само.
5. Там само; Буклет: Муніципальний духовий оркестр.
6. Буклет: Муніципальний духовий оркестр; Гавришук, А. Сурми скликають друзів / Анатолій Гавришук // Подолянин. – 2002. – 8 берез. – С. 5; Куц, Н. Зазначена праця. – С. 6.
7. Буклет: Муніципальний духовий оркестр.
8. Там само; Урода, Б. Зазначена праця. – С. 3.
9. Урода, Б. Зазначена праця. – С. 3; Гавришук, А. Зазначена праця. – С. 6.
10. Буклет: Муніципальний духовий оркестр; Урода, Б. Зазначена праця – С. 3; Колеса / Українська радянська енциклопедія (далі – УРЕ) / гол. ред. кол.: О. К. Антонов, Б. М. Бабій, Ф. С. Бабичев та ін. 2-е. вид. – К: Головна редколегія Української радянської енциклопедії, 1980, 1981. – Т. 5. – С. 279.
11. Буклет: Муніципальний духовий оркестр; Кос-Анатольський // УРЕ. – Т. 5. – С. 432.
12. Буклет: Муніципальний духовий оркестр; Куц, Н. Зазначена праця. – С. 6.
13. Завальнюк, О. М. Кам'янець-Подільський державний учительський ін-

ститут у роки Великої Вітчизняної війни: дослідження, документи і матеріали, спогади / О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, А. П. Гавришук / ред. С. Трубчанінов, худож., обклад. О. Комарова; Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Наукова бібліотека, Центр дослідження історії Поділля. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2010. – С. 235.

14. Там само. – С. 294-295.
15. Буклет: Муніципальний духовий оркестр; Куц, Н. Зазначена праця. – С. 6.
16. Там само.
17. Буклет: Муніципальний духовий оркестр; Урода, Б. Зазначена праця. – С. 3.
18. Там само; Куц, Н. Зазначена праця. – С. 6.
19. Колісник, О. Олімпійський вогонь на Кам'яничині / Олександр Колісник // Студентський меридіан. – 2010. – №№ 1682-1685. – 20 груд. – С. 11.
20. Тихоліз, М. Крок до зірок / Микола Тихоліз // Край Кам'янецький. – 2001. – 29 трав. – С. 3; Тихоліз, М. Колиска талантів / Микола Тихоліз // Край Кам'янецький. – 2004. – № 38. – 28 трав. – С. 2; Буклет: Муніципальний духовий оркестр.
21. Буклет: Муніципальний духовий оркестр; Гавришук, А. Зазначена праця; Куц, Н. Зазначена праця.
22. Буклет: Муніципальний духовий оркестр; Гавришук, А. Зазначена праця. – С. 5.
23. Гавришук, А. Зазначена праця. – С. 5; Куц, Н. Зазначена праця. – С. 6.
24. Буклет: Муніципальний духовий оркестр; Гавришук, А. Зазначена праця. – С. 5.
25. Куц, Н. Зазначена праця. – С. 6.
26. Буклет: Муніципальний духовий оркестр; Урода, Б. Зазначена праця. – С. 3; Заклевський, В. До нових вершин / Віталій Заклевський // Край Кам'янецький. – 2007. – 12 квіт. – С. 2.
27. Буклет: Муніципальний духовий оркестр; Урода, Б. Зазначена праця. – С. 3; Заклевський, В. Зазначена праця. – С. 2.
28. Буклет: Муніципальний духовий оркестр; Заклевський, В. Зазначена праця. – С. 2.
29. Буклет: Муніципальний духовий оркестр; Гавришук, А. Зазначена праця. – С. 5; Заклевський, В. Зазначена праця. – С. 2; Боднар, В. Без надії сподіваємось?... / Василь Боднар // Край Кам'янецький. – 1998. – № 68. – 9 верес. – С. 3.
30. Буклет: Муніципальний духовий оркестр; Куц, Н. Зазначена праця. – С. 6.
31. Буклет: Муніципальний духовий оркестр; Урода, Б. Зазначена праця. – С. 3.; Куц, Н. Зазначена праця. – С. 6.

32. Буклет. Муніципальний духовий оркестр; Куц, Н. Зазначена праця. – С. 6; Заклевський, В. Зазначена праця. – С. 2.
33. Гаврищук, А. Зазначена праця. – С. 5; Заклевський, В. Зазначена праця. – С. 2.
34. Гаврищук, А. Зазначена праця. – С. 5.
35. Там само.
36. Дзвони весни // Подолянин. – 2007. – 13.квіт. – С. 3.
37. Там само.
38. Урода, Б. Купальські вогні / Борис Урода // Край Кам'янецький. – 2011. – № 29. – 15 лип. – С. 5; Петрук-Мошкіна, Л. На Івана, та й на Купала / Лілія Петрук-Мошкіна // Фортеця. – 2011. – № 30. – 4 лип. – С. 10.
39. Урода, Б. Купальські вогні. – С. 5.
40. Куц, Н. Зазначена праця. – С. 6.
41. Урода, Б. Браво,маестро! – С. 2; Заклевський, В. Зазначена праця. – С. 2.
42. Урода, Б. Браво,маестро! – С. 2.
43. Завальнюк, О. М. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918–2011 рр.): історичний нарис / О. М. Завальнюк, О. Б. Комарніцький. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2001. – С. 194.
44. Гаврищук, А. А музика звучить / Анатолій Гаврищук // Студентський меридіан. – 2006. – № 1553-1554. – 13 черв. – С. 7.
45. Урода, Б. Браво, маестро! – С. 3.

Резюме

В статті розповідається про діяльність районного муніципального духового оркестра Каменець-Подольського району (художественный руководитель и дирижёр Николай Васильевич Тихолиз).

Ключевые слова: муніципальний духовний оркестр, концерти, конкурси, фестивали.

Одержано 1 червня 2011 року

Наші ювіляри

УДК 94(477)(092)

В. Степанков

Вчений і педагог (до 75-річчя від дня народження Володимира Прокоповича Газіна)

У статті розповідається про життя, педагогічну, наукову та громадську діяльність доктора історичних наук, професора кафедри все-світньої історії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка В.П.Газіна.

Ключові слова: вчений, наука, університет.

Кожен із нас у житті прямує своєю стежиною, трапляється, що ми її обираємо, а трапляється й так, що вона нас. В одних вона пряма, в інших – звивиста і ніхто із смертних не відає, яка з них легша, коли й де обірветься безоднею небуття. Важливо інше – те, чим займаємося ми під час сходження на власну Голгофу людяності, совісті й сумління: сіємо зерна Добра, Віри й Милосердя чи розкидаємо каміння зла, заздрощів й байдужості. І вибір сенсу земного буття залежить від нас.

Володимир Прокопович Газін – талановитий вчений і педагог – свідомо обрав шлях служіння Істині, з якого, попри різноманітні обставини й труднощі, жодного разу не зійшов. Незмінно упродовж всього життя залишався і залишається нині надзвичайно чесною, принциповою, правдолюбною й шляхетною особистістю абсолютно чужою кар'єристським устремлінням, інстинкту збагачення, гордині, амбіційним претензіям, інтриганству, слугуючи взірцем скромності й людської добропорядності. Він народився 24 серпня 1936 р. у мальовничому подільському селі Нове Поріччя Городоцького району Хмельницької області (тоді Кам'янець-Подільської) у сім'ї колгоспників. Його батько – Газін Прокіп Васильович – уродженець